

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Joan Portell Rifà

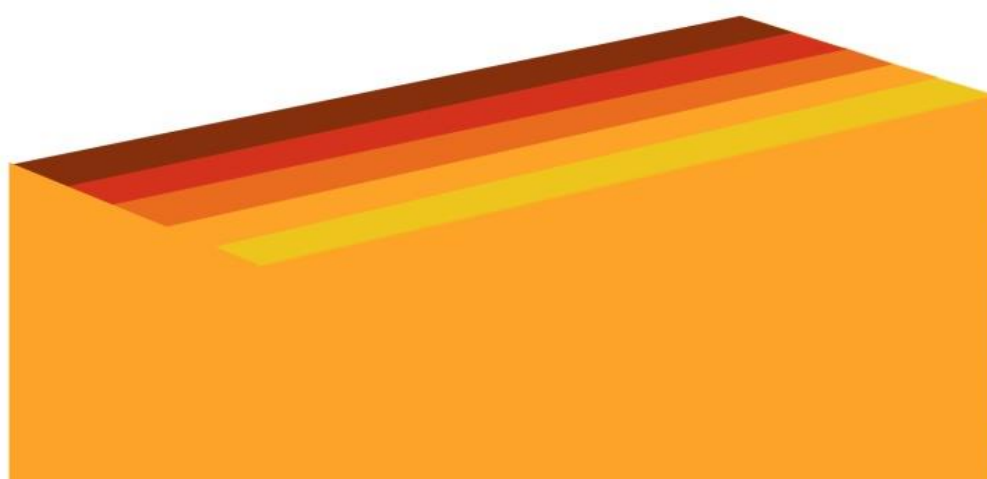
joanportell@gmail.com

Pedagog, escriptor i crític literari

PANORAMA DEL LLIBRE INFANTIL I JUVENIL A CATALUNYA (2016-2017)

PANORAMA DEL LIBRO INFANTIL Y JUVENIL EN CATALUÑA (2016-2017)

THE CURRENT STATE OF BOOKS FOR CHILDREN AND YOUNG ADULTS IN CATALONIA (2016-2017)

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

El bienni 2016-2017 es caracteritza per la consolidació de la literatura infantil i juvenil (LIJ), i més concretament de la catalana. I diversos elements permeten afirmar-ho: l'augment de pes que té en els balanços comptables de moltes editorials; el naixement de nombrosos segells que augmenten i diversifiquen l'oferta; l'aparició de llibreries especialitzades arreu del territori; la gestació d'associacions d'escriptors, il·lustradors i editors; l'aparició de nous oficis vinculats; l'organització de noves activitats a les biblioteques, etc. La LIJ està, a més, en un clar procés de creixement com a forma d'expressió —especialment l'àlbum il·lustrat— amb lectors que s'hi apropen més com a art que no pas com a element propi de la construcció del petit lector, potser paradigma dels moments de canvi que estem vivint. Tot i això hi ha encara greus mancances, especialment en la baula més dèbil, els lectors, amb falta de títols per a algunes franges d'edats especialment sensibles i amb una presència gairebé nul·la als mitjans de comunicació que queda coberta, en part, per les xarxes i l'entorn digital.

El bienio 2016-2017 se caracteriza por la consolidación de la literatura infantil y juvenil (LIJ), y más concretamente de la catalana. Y son varios los hechos que permiten afirmarlo: el aumento de peso en los balances contables de muchas editoriales, el nacimiento de numerosos sellos que aumentan y diversifican la oferta, la aparición de librerías especializadas en el territorio, la gestación de asociaciones de escritores, ilustradores y editores, la aparición de nuevos oficios vinculados, la organización de nuevas actividades en las bibliotecas, etc. La LIJ está, además, en un claro proceso de crecimiento como forma de expresión - especialmente el álbum ilustrado- con lectores que se acercan a ella más como arte que como elemento propio de la construcción del pequeño lector, tal vez paradigma de los momentos de cambio que estamos viviendo. Sin embargo hay todavía graves carencias, especialmente en el eslabón más débil, los lectores, con falta de títulos para algunos grupos de edades especialmente sensibles y con una casi nula presencia en los medios de comunicación que queda cubierta, en parte, por las redes y el entorno digital.

The two-year period 2016-2017 saw the consolidation of the market for literature for children and young adults across the country and specifically in Catalonia. This was made possible by a number of factors, including the increased investment by many publishers in children's books, the birth of new publishers or collections which increased and broadened the offer, the widespread appearance of new bookshops specialising in children's books, the development of associations for writers, illustrators and publishers and of new professional profiles, and the organization of new reading campaigns by the public library network. In a way that may be indicative of the times in which we live, children's books also evolved as a medium of personal expression. This was especially true of picture books, which became increasingly appreciated as art works in their own right rather than simply a means to form young readers. On the other hand, the market continued to suffer in certain ways: the number of readers was still low, there was a shortage of books for certain ages and there was practically no promotion of printed books in the mass media, which were dominated by digital formats.

PARAULES CLAU:

Estudis, Recerca, Literatura infantil i juvenil

PALABRAS CLAVE:

Estudios, Investigación, Literatura infantil y juvenil

KEYWORDS:

Studies, Research, Literature for Children's and young adults

REBUT 06/03/2018 / ACCEPTAT 27/04/2018

1 PRESENTACIÓ

Vet aquí una vegada que algú va dir que la literatura infantil i juvenil era el ventall de la Ventafocs de la literatura, és a dir, no se li donava ni la categoria d'esdevenir la mateixa Ventafocs, en referència a una frase molt celebrada quan algú és el més petit i insignificant d'una colla. Ei, i això que en aquell temps tothom, o gairebé tothom, s'omplia la boca de forma ostentosa parlant de la importància dels primers passos dels lectors pel món de la literatura. Però és que com diu la dita, el nostre petit país fa massa accelerades de cavall i frenades de burro. A tall d'exemple, recordeu els mitjans que es van invertir, les il·lusions i esperances dipositades en el programa Puntedu de biblioteques escolars del Departament d'Ensenyament? O les múltiples i diverses campanyes de promoció lectora que el vent ha acabat enduent-se o que encara esperem com el Pla de foment de la lectura 2017-2020? Per sort encara ens queda aquella famosa campanya que sota el nom de «Fas sis anys. Tria un llibre» es va iniciar el 2016 des del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Però és que me'n faig creus com algú pot pensar que regalant un llibre (un sol exemplar!) farem lectors. No deu ser una forma encoberta de subvenció a les llibreries i editorials, més que una campanya per fer lectors? I és que un canvi o adquisició d'hàbits s'ha de treballar amb perspectiva d'anys, i si no, hi ha prou estudiosos del tema per consultar-los si realment l'objectiu és fer lectors i no màrqueting.

Per sort la ciutadania és tossuda i, malgrat tot, el ventall de la Ventafocs ara fa tant de vent que ha aconseguit encendre molts dels prejudicis a l'entorn de la LIJ i gairebé podem enunciar als quatre vents que finalment s'ha aconseguit trencar el sostre de vidre que la tenallava. Ja sé que potser és una afirmació molt agosarada i fins i tot peca d'excés d'optimisme, especialment si mirem les dades de nivells lectors dels nostres infants i joves que mostren un augment reiterat percentual any rere any, però no deixa de dibuixar un panorama en el qual un de cada tres ciutadans no agafa un llibre en tot l'any. Tanmateix, però, hi ha molts i diversos components que m'ajuden a confirmar el que fa alguns anys tan sols era un miratge o un somni.

I espero que algú, amb ganes i ànims de recerca, estudiï i analitzi el que ja succeït les darreres dècades en diferents indrets a l'entorn de la LIJ a Catalunya: el naixement d'escoles d'il·lustració, la complicitat de bibliotecàries a l'entorn de Bibliomèdia, Bib Botó i altres agrupacions per promocionar la lectura, la «professionalització» de la crítica especialitzada, el sorgiment de tesis centrades en la LIJ i totes les seves derivades, l'especialització de llibreries de gènere, l'autèntic boom de petites editorials, escriptors, il·lustradors, i un llarg etcètera de peces que configuren un futur esperançador. Però, què hi manca a tot plegat? Sense cap mena de dubte hi manquen lectors. Però ja sabem que això dels hàbits és d'adquisició lenta i que tants anys de retard no es recuperen d'avui per demà. Seguirem

S'ha trencat el sostre de vidre

Tants anys de retard no es recuperen d'avui per demà, això dels hàbits és d'adquisició lenta

perseverant i, pas a pas, aconseguint que la nostra societat esdevingui més lectora ja que, així mateix, també és més lliure.

A continuació desgranaré més i millor el que m'ha portat a pensar que la LIJ s'ha fet adulta i ha esdevingut un dels puntals de la literatura fins al punt que diversos segells editorials poden dir, de ben segur, que la LIJ els ha permès quadrar els comptes malgrat la crisi econòmica suportada en el sector. I com a mostra, destaquem alguns fets. El primer, la llista de vendes del darrer Sant Jordi en la qual hi havia set títols infantils i juvenils entre els cinquanta més venuts; el segon, l'increment el 2017, en més d'un 9 %, de la comercialització de llibres infantils de la cadena de llibreries Abacus, i, el tercer, les línies d'àlbums il·lustrats, com el Petit Fragmenta, obertes per editorials (Fragmenta), que sempre s'havien dedicat a literatura d'assaig i per a adults.

Malgrat tot, però, n'hi ha que encara no se n'han assabentat i pensen que la LIJ no es mereix més que dos simples suplementos extraordinaris per Sant Jordi i Nadal. Que el vent de la Ventafocs se'ls emporti!

Els llibres en català de Catalunya i les Illes Balears van ser els convidats d'honor de la 54a edició de la Fira del Llibre Infantil de Bolonya

2 TENDÈNCIES I CREADORS

Si hi ha un esdeveniment que ha marcat el bienni 2016-2017 és, sense cap mena de dubte, que els llibres en català de Catalunya i les Illes Balears van ser els convidats d'honor de la 54a edició de la Fira del Llibre Infantil de Bolonya amb el títol *Sharing a future: Books in Catalan l'any 2017*. L'esdeveniment, de cabdal importància i comissariat per la llibretera Paula Jarrin, no se sap del cert quins fruits pot acabar donant, però va permetre posar la nostra literatura a l'alçada de les millors del món i donar una nova dimensió a la literatura catalana per a infants. I és que, si la llengua catalana va ser la convidada a Frankfurt fa més d'una dècada, la principal fira mundial del llibre, la de Bolonya té igual o més rellevància pel que fa a la literatura infantil. Felicitem-nos i aprofitem l'embranchada per agafar la volada que es mereix una literatura per a infants pionera al món, si pensem que Ramon Llull va inaugurar el gènere fa més de set-cents anys.

El Departament d'Ensenyament ha incorporat un nou perfil docent de lectura i biblioteca escolar

I a l'ombra d'aquest gran esdeveniment són múltiples les accions que han de marcar un camí determinant per a la LIJ. En aquest sentit, destaquem la decisió d'incorporar el nou perfil docent de lectura i biblioteca escolar per part del Departament d'Ensenyament el 2016. Aquesta resolució posa en primera línia la figura del bibliotecari escolar, la definició del seu perfil i la formació reglada corresponent. Aquesta figura s'ha mostrat com a necessària i, esperem que properament, estudis endegats enguany permetin confirmar allò que tothom intueix.

I què passa en el món de l'autoria? Doncs de forma singular aquest bienni ha vist néixer dues associacions independents de les seves cases mares que agrupen, respectivament, escriptors i il·lustradors de literatura infantil. És així com primer, sota el nom d'Il·lustra (Professionals de la Il·lustració

Catalana Associats), s'unien una trentena llarga d'il·lustradors amb trajectòria ja consolidada i amb la voluntat de defensar els seus drets. I amb caràcter similar va néixer Escrivim, una associació filla de la Plataforma APE (Autors en Perill d'Extinció), primer com a secció de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i més endavant com a associació professional independent que representa un sector de l'escriptura, la infantil i juvenil, amb voluntat de professionalitat. Entre els primers hi podem trobar il·lustradors com Lluís Farré, Mercè Canals o Ignasi Blanch, i entre els segons, que formen part de la junta directiva, trobem Maite Carranza, Pere Martí, Anna Manso i Àngel Burgas, tots ells noms rellevants que ens permeten tenir garanties de la qualitat i bon propòsit de les dues associacions per dignificar la bona feina feta pels professionals de la ploma i el pinzell.

3 DE LLIBRERIES I EDITORIALS

Les llibreries i editorials són un autèntic fenomen a estudiar. Elles mateixes —perquè per norma general les qui s'hi embranquen són dones— s'autoanomenen *boges*, però és que com bé diuen les llibreteres Mònica Armangué i Maria Garcia de la llibreria Calmot o Maite Cusó de Pebre Negre, «per obrir una llibreria especialitzada en literatura infantil en els temps que corren cal estar una mica boja, ja que si et vols fer rica aquest no és el camí». Però la societat les necessita, ja sigui a Girona o al barri del Clot en els dos casos anomenats, o en altres indrets del país amb negocis amb noms tan suggeridors com El Gat Pelut, Sendak, La Inexplicable o La Carbonera.

I és que a Maite Cusó i companyia, quan van obrir la llibreria al barri barcelonès del Clot ja fa un parell llarg d'anys, les primeres paraules que els van dir van ser «d'aquí no marxareu», ens comenta. Són llibreteres joves, agosarades i valentes, amb voluntat d'oferir un servei de barri, personal i prescriptor, de cultura de proximitat i que respon a una necessitat vital de pares i mares a la recerca de lectures per als seus plançons. «El negoci s'ha redimensionat buscant la sostenibilitat i per això s'han eliminat les grans llibreries a canvi de petits negocis molt personals, gairebé de projectes de vida, i la dimensió d'aquests negocis és la clau de volta». I què tenen en comú moltes d'elles? El fet que van estudiar el diploma de postgrau de Llibreria, una tasca encomiable que ja dona els seus fruits: negocis que responen a una demanda i que a poc a poc es van consolidant. Per molts anys pugueu continuar fent aitals bones obres!

Però aquesta feina no resta només en la pura venda de llibres, sinó que, com ens comenten des de Calmot Mònica Armangué i Maria Garcia, «volem posar la llavor de la lectura als nens, que no deixin de llegir, que aquest espai es converteixi en un racó de debat. I és que una campanya en pro de la lectura també s'ha de fer des de la llibreria, no?». Des de quan aquesta és la funció del llibreter? Doncs com diu la cançó «els temps estan canviant», i a aquests llibreteres els mou la passió per la lectura, un compromís real per la societat que els acull i que els porta a programar contacontes, activitats de

Han nascut dues associacions independents de les seves cases mares que agrupen, respectivament, escriptors i il·lustradors de literatura infantil

Les llibreries i editorials són un autèntic fenomen a estudiar

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

maquillatge, presentacions, xerrades, etc., que sí que van a la recerca del client, però també a la dinamització lectora en l'estat més pur. I Maite Cusó rebla el clau: «som prescriptors i som necessaris» i afegeix «...però que cansat és prescriure..., i que feliç!, sense intermediaris, una cosa que no passa a l'Administració». Potser, doncs, deixem-nos aconsellar, acomboiar pel món de la LIJ i que se'ns encomani la il·lusió i felicitat que desborden aquestes llibreteres vocacionals.

També ha estat una gran notícia, sense cap mena de dubte derivada de la fortalesa que en aquests moments està vivint l'àlbum infantil, que dotze editors independents es van associar sota el nom d'*Àlbum Barcelona* i es van presentar en societat el mes de juny de 2017. La seva voluntat és «donar visibilitat i rellevància social a l'àlbum il·lustrat amb propostes que volem desenvolupar conjuntament amb llibreteres, biblioteques i escoles. Perquè pensem que l'àlbum és imprescindible per construir una societat amb esperit lliure i literari». Aquests principis els van portar a organitzar i celebrar la Setmana de l'Àlbum, una setmana de novembre dedicada a parlar, difondre, celebrar, presentar, mostrar i altres verbs possibles amb l'àlbum com a subjecte principal. Parlem de la degana Editorial Joventut i d'altres de més joves com Takatuka, Flamboyant o Ediciones Ekaré. Esperem que l'empenta inicial només sigui un primer pas per dotar encara més del prestigi que es mereix la nostra literatura.

Dotze editors independents s'associen sota el nom d'Àlbum Barcelona i es presenten en societat el juny de 2017

Però com tot negoci, i la indústria editorial ho és, sempre depèn del color del vidre amb què es miri. I és que aquesta tendència a l'estabilitat comporta una important precarietat de l'edició. Com bé apunta Montse Ayats, presidenta de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana, «l'edició en català només té un gran cap i molts peus. La situació és la que és: de les noranta-sis empreses associades a l'AELLC (Associació d'Editors en Llengua Catalana), gairebé un terç tenen menys de deu anys. I sis de cada deu tenen menys de cinc treballadors, i el 68 % menys de deu. Una quarta part publiquen menys de deu novetats a l'any, i la meitat, menys de vint. I són un 45 % les que publiquen tan sols en català. Això és el que hi ha». Si a aquesta situació li afegim que per a alguns «el que avui en dia es publica està massa a prop de l'espectacle i no tant del contingut», com va declarar l'il·lustrador Arnal Ballester en el simposi Deu Anys de Literatura Infantil i Juvenil, organitzat el mes d'octubre de 2016 pel GRETEL de la UAB, que va ressaltar la pobresa narrativa dels llibres il·lustrats publicats recentment, el paisatge potser no sigui tan favorable.

4 DE BIBLIOTEQUES I ALTRES EXPOSICIONS

Les biblioteques no resten al marge d'aquests canvis, ans al contrari, fins i tot a voltes els encapçalen, responent a les exigències de la societat a un espai cultural com aquest. Per què, algú recorda quan anava a la biblioteca a buscar música enllaunada en un CD? Doncs les biblioteques, amb projectes com els

BibliLab, esdevenen un pol d'atracció i dinamització cultural, moltes vegades molt més enllà del que clàssicament se'ls atorgava.

Així doncs, no és estrany que a més dels clubs de lectura les biblioteques engeguin cursos de tota mena. Aquesta línia d'actuació en el seu dia ja la va criticar Jordi Llovet amb un punyent al·legat en defensa de la biblioteca «clàssica» amb el títol de *Les biblioteques pervertides* que publicà a *El País* el 7 de setembre de 2017. L'article aixecà polseguera i va ser degudament respost per Gisela Ruiz, directora de la biblioteca Elisenda de Montcada en el seu blog, en què permetia visualitzar que les biblioteques s'estan adaptant als nous temps i fins i tot afrontant nous reptes, com el de plantejar-se importants modificacions en el seu tarannà a fi d'acollir els discs adolescents. I amb aquesta finalitat el Consorci de Biblioteques de Barcelona organitzà el 2017 un curs per a bibliotecaris amb l'objectiu d'oferir eines i exemples de noves pràctiques per afrontar amb èxit el binomi lectura i adolescents. Així, a les biblioteques també s'hi fan «cursos de cuina, agricultura urbana i assessorament matrimonial», tal com Llovet afirmava en el seu article.

També és interessant ressenyar les exposicions diverses que s'han desenvolupat al llarg d'aquests anys a l'entorn de la LIJ. Convé remarcar la que a cavall de 2015-2016 es va organitzar al recinte de l'Escola Industrial de Barcelona que, amb el títol de «Lola Anglada. Memòries 1892-1984», repassà la trajectòria artística i vital de l'artista. L'exposició es desenvolupava en dos espais: un d'exterior que incloïa un resum de les seves memòries, i un d'interior en què es podia descobrir la bellesa dels seus dibuixos, la seva obra pictòrica i alguns objectes personals de l'autora.

Així mateix va sobresortir per la seva singularitat l'exposició «Pop-down», a la Biblioteca Can Mariner de Barcelona, que posava de cap per avall els *pop-ups*, aquells llibres en què, en obrir-los, apareixen objectes en dues o tres dimensions.

El Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) va programar una magnífica exposició d'un dels il·lustradors històrics de més record: Pere Torné Esquius. Amb el títol «Torné Esquius. Poètica quotidiana», el Museu va permetre als visitants gaudir de l'obra il·lustrada i pictòrica, una obra definitiva dins la història de la il·lustració catalana. La seva influència alguns l'allargassen fins a autors contemporanis com Roser Capdevila.

Amb el nom de «Patufet en guerra. La il·lusió de la normalitat», la seu del Memorial Democràtic acollí i organitzà aquesta exposició en la qual els visitants s'endinsen, de la mà d'en Patufet i dels seus autors, en l'episodi de la Guerra Civil, en la representació del que sentien i pensaven els ciutadans i les ciutadanes de l'època, en el finíssim sentit de l'humor del moment, en les biografies dels seus autors i dibuixants, etc. Una exposició entre els somriures i el dolor.

Finalment, pel que fa a les exposicions, destaquem l'activitat que es desenvolupà a l'exterior del mercat del Born de Barcelona amb el nom de «Mordasses»: quatre plafons que presentaren l'obra de quatre il·lustradors de referència: Tàssies, Ignasi Blanch, Joma i Carme Solé. Es tracta d'una petita

No és estrany que a més dels clubs de lectura les biblioteques engeguin cursos de tota mena

Museus i biblioteques han acollit diverses i interessants exposicions a l'entorn de la LIJ

mostra de la seva obra dinamitzada, mercès a la presència dels seus autors, amb tallers on els visitants van poder gaudir del seu art.

També val la pena ressaltar com el llibre surt dels espais que li eren propis i ocupa els carrers i places amb activitats com el festival de literatura infantil i juvenil Lo Llumener, de Sort a finals de 2017, o les petites fires que, al llarg de l'any i agermanades sota el nom de Vila del Llibre, se celebren a Montblanc, Bellprat o Besalú, entre d'altres, en què editors gairebé unipersonals exposen i venen les seves darreres novetats. Aquesta iniciativa sembla llibres arreu del territori amb la voluntat d'acostar-se a consumidors poc avesats. I és que, si hi ha la Fira del Calçot, de la Ratafia o del Formatge dels Pirineus, per què no del llibre independent?

Però no podem acabar només pensant que tot són flors i violes. Hi ha molta feina a fer, tal com Paula Jarrin, comissària de la Fira de Bolonya, ens comenta: «tinc una sensació estranya, agredolça, especialment en aquest final d'any 2017, i et diré el perquè. Precisament aquest any que hem estat la literatura convidada a la Fira de Bolonya, dos dels premis de literatura infantil més importants del país han quedat deserts. Em refereixo al premi Vaixell de Vapor i al Folch i Torres. Jo formo part del jurat del Folch i Torres i et diré que va ser una decisió molt meditada, però que la vam haver de prendre, perquè els divuit originals presentats al premi no tenien prou qualitat per a ser premiats». Nosaltres afegim, però, que no perdem l'esperança que l'any vinent hi hagi millors originals perquè el talent hi és!

I, per tancar aquest bloc, val la pena preguntar-se en veu alta: per què enguany no s'ha convocat el premi Barcanova? Els vents no bufen favorables arreu.

5 TÍTOLS

Si fem una mirada general del panorama de novetats d'aquests darrers anys sí que trobem força coincidències quan consultem diferents persones del ram. Així, Anna Maria Macià, gerent de Publicacions de l'Abadia de Montserrat i nova presidenta, des de principis de 2017, del Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil, ens comenta que «la franja de 8 a 12 anys pateix una davallada important. La majoria són sèries i hi ha molt pocs llibres únics, que no pretenguin continuïtat. I encara pitjor a la franja de 12 a 16 anys. L'únic que ha crescut una mica els dos o tres últims anys són els llibres de coneixements, sobretots per als petits fins als 10 o 11 anys». Per la seva banda Patrizia Campana, directora editorial de l'àrea infantil i juvenil de Grup62, també subscriu aquest relat: «en els darrers anys no hi ha hagut cap fenomen de masses en el camp de la literatura infantil. Després de les grans sagues —Crepúsculo, Els jocs de la fam, Divergent...— aquests darrers anys han estat d'experimentació però sense grans èxits, fet que crec que és una de les raons del descens de la facturació, però per a nosaltres, els editors, té una part positiva, i és que ens permet experimentar amb diferents gèneres, sortir de les repeticions». El que alguns esperen, sense que consti en acta, és un miracle.

El llibre surt dels espais que li eren propis i ocupa els carrers i places

La narrativa infantil és el forat negre de la nostra literatura infantil

Anna Maria Macià, a més, posa el dit a la nafra en un tema que ens fa especial dolor: «sembla que l'edició es reparteix gairebé meitat i meitat, entre la producció pròpia i les traduccions... Fa la sensació que l'augment de traduccions és més entre la franja de llibres destinats a lectors d'entre 0 a 6 anys, sobretot en àlbum il·lustrat, i menys en narrativa», una narrativa, sobretot la infantil, especialment mancada de títols —animo a qui pugui que ompli aquest buit—, ja que alguns personatges d'especial renom, com en Greg o l'Stilton, copen amb feredat. I és que ens hem de preguntar, on són les col·leccions d'El vaixell de Vapor de Cruïlla? I els Grumets de La Galera? I Sopa de Llibres de Barcanova? I els títols que amb el segell Jollibre presentà l'editorial Santillana amb bombo i plateret el 2016? Sembla que tots s'hagin donat de baixa i hagin deixat lliure l'espai que van dominar a finals del segle xx. Per sort sempre ens quedarà Animallibres. És, doncs, la narrativa infantil el forat negre de la nostra literatura infantil.

Quan entrem en títols concrets, és a dir, al camp de batalla, començaríem per destacar els dos premis Llibreter, un guardó que a poc a poc guanya el prestigi que es mereix. El 2016 el guanyador va ser per *El viatge* (Impedimenta), de Francesca Sanna, un llibre que s'enfronta a un tema ben contemporani i universal com és el de les migracions de persones; i el 2017 el guanyador va ser *El banc blau* (Babulinka), d'Albert Asensio, en el qual un banc de color blau dins d'un parc urbà és el punt de trobada i el nexa d'unió de totes les històries. També és bo de destacar el Premi Crítica Serra d'Or en l'edició infantil a les *Històries de Nasrudin* (Fragmenta), de Halil Bárcena al text i Mariona Cabassa a les il·lustracions. Fixem-nos en la força dels petits segells: tots tres premis s'han atorgat a editorials que han apartat les clàssiques del gènere i que són la mostra de com l'edició independent ha fet forat i s'ha consolidat amb força. Felicitem-nos!

En aquest apartat també citem l'obra de Ramon Besora, *El conillet que volia pa de pessic* (Edebé), il·lustrat per Zuzanna Celej, un text rimat de molt bon llegir excel·lentment il·lustrat, o la singular història que ha escrit el llibreter Germán Machado, *Sortir a caminar* (A buen paso), il·lustrada per Martín Romero, un estimulant inventari de sabates ideal per a aventurers d'allò que és quotidià.

Així mateix és interessant observar com continua l'aparició d'alguns dels grans escriptors d'adults a la LIJ, i és que després de Jaume Cabré, amb *En Pere i el bosc*, el 2015, ara trobem una magnífica edició d'un text de l'any 1936 de Pere Calders, *El Barret prodigiós i la barraca de monstres* (Comanegra), il·lustrat per Pep Botella.

Per als més petits cal destacar especialment la bona feina de Xavier Salomó i Meritxell Martí, amb títols com *Bona nit* i *Bon dia* (Combel), on es parla de les rutines de cada dia i cada nit amb un llibre amb llengüetes, a més del *pop-up Baby-pop*, on podem seguir en mida real com és un bebè cada mes de l'embaràs. Tot i que no de la mateixa factura, és just destacar *Un sopar de por* (Cruïlla), una proposta per descobrir què mengen per sopar els malvats dels contes tot aixecant solapes.

**Felicitem-nos!
Tres editorials que
han apartat les
clàssiques del
gènere han estat
premiades i són la
mostra de com
l'edició independent
ha fet forat**

En l'apartat de la narrativa infantil la collita la podríem qualificar de correcta, sense grans ni espectaculars successos, més enllà de confirmar que molts editors s'han quedat aturats en l'edició de sèries i no en surten com un espai segur. Tot i això, destaquen per la seva qualitat títols com *Duna (diari d'un estiu)* (Babulinka Books), escrita per Muriel Villanueva i il·lustrada per Ferran Orta; *Els mitjons de l'ogre* (Santillana, col·lecció Jollibre), de Maria Carme Roca, il·lustrada per Eva Sans, o Fina Casalderrey i la seva suggeridora *Història de la bicicleta d'un home llangardaix* (Pagès Editors), amb il·lustracions de Dani Soms, a l'entorn dels convulsos dies d'abans i durant la Guerra Civil espanyola i la marxa del pare del petit Mundo.

L'especialista en aquesta franja de lectors, Pep Molist, ens ofereix una tendra història, dividida en quatre parts, una per a cada estació de l'any, a l'entorn de la vida d'un os bru que porta per títol *Les quatre estacions d'en Bru* (Pagès Editors), il·lustrada per Zuzanna Celej. I com no, no hi podia faltar Jordi Sierra i Fabra, amb *L'aprenent de bruixot i els invisibles* (Edebé), una història ambientada en l'època de Dickens per conèixer les desventures del petit Mortimer, de dotze anys, que treballa per al professor Haggath, un bruixot capaç d'elaborar beuratges que ressuscitarien un mort, literalment. I Maite Carranza a *La pel·lícula de la vida* (Cruilla), obra guanyadora del premi Vaixell de Vapor, il·lustrada per Iratxe López de Munáin, ens explica les trifulgues de la família de l'Olívia, una més de les que ha perdut la casa per culpa de la crisi. Del crític, i ara canviat de bàndol, Ricard Ruiz Garzón destaca *La immortal* (Edebé), amb il·lustracions de Maite Gurrutxaga, la història del cor de la Judit, dividit entre el dibuix i els escacs, narrada de manera ben singular. Finalment citem la divertida i premiada amb el Folch i Torres, *L'illa de Paidonèsia* (La Galera), d'Oriol Canosa i il·lustracions de Gabriel Salvadó, l'original història d'en Nicolau que abandona el creuer a la recerca de la llibertat que els seus pares li manlleva, una obra d'un autor de qui ben segur sentirem a parlar.

La literatura juvenil està d'enhonorabona, especialment pel que fa a la qualitat de molts dels títols publicats, tot i que un bienni més podem constatar que el fenomen Harry Potter no s'ha esdevingut novament. Destaquem la reaparició de Gemma Lienas a la juvenil amb *Panteres Negres* (Bromera), una història de ritme trepidant al voltant de bandes juvenils; *L'Efecte Calders* (La Galera), obra d'un Santi Baró cada vegada més encimbellat, i *Camins de llibertat* (Edebé), de Maite Carranza on es recupera la memòria dels milers de jueus que van travessar els Pirineus durant l'última gran guerra a la recerca de refugi. Al tema bèl·lic també s'hi enfronta Francesc Puigpelat amb *L'artilleria de Mr. Smith* (Babú), però aquesta vegada la Civil espanyola. També destaca per la seva qualitat documental i ritme intern, *El lladre d'Alexandria* (Baula), una obra de Pau Joan Hernández on l'Orient Mitjà esdevé el marc de les aventures del petit Aziz, company de Burton cap a la Meca.

Finalment fem menció de l'obra d'art literària de Silvestre Vilaplana *La mèdiom* (Bromera) i la primera entrega de la trilogia La llum d'Artús, que Raimon Portell enceta amb *Camins de nit* (Barcanova), una història que ens portarà a descobrir la Ruth, una joveneta que es veu involucrada en el rerefons d'una dictadura a la qual s'ha d'enfrontar o escapar si vol sobreviure.

La collita de narrativa infantil la podríem qualificar de correcta, sense grans ni espectaculars successos

La literatura juvenil està d'enhonorabona, especialment pel que fa a la qualitat de molts dels títols publicats

Pel que fa a llibres de coneixements, o el que l'experta en LIJ Teresa Duran ha batejat recentment com a *llibres documentals*, destaca la recuperació de les il·lustracions de Roser Capdevila amb *El camp i La ciutat* (Angle), en la línia més autèntica de l'autora, herència d'aquella col·lecció que encara recordem de La Galera, o *Arbres* (Ekaré), del grup d'il·lustradors Lemniscates, un recorregut de gran eficàcia gràfica pel pas de l'any en un arbre.

Finalment del teatre no se'n sap gaire cosa però, enguany, sí que tenim algunes notícies sobre la poesia. Volem saludar l'aparició *Bona nit: poemes per a l'hora d'anar a dormir* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat), de Salvador Comelles i il·lustrat per Mercè Galí. També és molt destacable *Plouen poemes!* (EUMO), de Vanesa Amat, M. Carme Bernal i Isabel Muntañá, il·lustrat amb gran simplicitat i eficàcia per Morad Abselam. Mar Benegas amb *I aquí dins, qui hi ha?* (Combel), amb il·lustracions de Lalalimola, ens acosta la poesia per als més petits de forma lúdica i eficaç, un text que Albert Jané ha adaptat amb la saviesa que li és pròpia.

No deixa de ser singular, i fins i tot podríem dir símbol de maduresa, que la nostra literatura infantil enguany estigui d'enhonorabona reeditant alguns títols catalans de ja fa algunes dècades. Destaquem la força amb la qual el «ninotaire» Cesc, tal com es definia ell mateix, ha estat recuperat per Kalandraka amb tres títols: *L'escombracarrers*, *La florista* i *El peó de camins*, editats per primera vegada per Lumen l'any 1962, que glossen l'humor i la visió del món que en Cesc va oferir-nos i per als quals el temps sembla que no passi. També amb Cesc com a il·lustrador, però aquí acompanyat per l'escriptor Francesc Candel, la col·lecció Mars, de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, recupera *Una nova terra*, un títol publicat per primera vegada el 1967 en castellà i el 1971 en català a la col·lecció Desplega Vela de La Galera. El llibre ens ofereix una visió d'un fet tan universal com humà i contemporani: l'emigració vers un país millor, un clàssic que s'ha guanyat el dret de permanència. I, curiositats de la vida, Sd-edicions recupera el títol *Veniu a buscar tresors*, també de la col·lecció Desplega Vela. Escrit per Eulàlia Valeri i il·lustrat per Fina Rifà, va ser editat per primera vegada l'any 1967 i reeditat el 2017 mantenint el format original amb els desplegable que tant caracteritzaven la col·lecció, una feina encomiable d'arqueologia que posa de nou el títol a les nostres mans.

Però, tal com es va encarregar de recordar-me la bibliotecària Amàlia Ramoneda, de Rosa Sensat, cal mencionar altres reedicions de clàssics, un refugi segur al qual recorren moltes editorials. Citem, per exemple, *Llivia. Petita història d'un gos d'atura* (Mars), de Carme Solé; *Vull una medalla* (El País), de Lluïset, o el clàssic de Max Vethujs *El drac vermell* (Llibres del Zorro Rojo). També convé destacar *Marcel·lí*, de Sempé, editat per Blackie Books; un pioner dels llibres sense paraules com és *Monky* (Ekaré), de Dieter Schubert, o els inicis de Claude Ponti amb el seu *L'àlbum de l'Adela* (Lata de sal, col·lecció Vintage). Per acabar volem celebrar l'edició d'una obra de referència com és *La teranyina de la Carlota* (Viena), d'E. B. White, amb il·lustracions de Núria Girals, així com els clàssics de John J. Reiss *Colors i Formes* (Blackie Books).

Cal afegir a aquesta llista: Arnold Lobel, present amb dos títols: *Mussol a casa* (Ekaré) i *El viatge del saltamartí* (Kalandraka), reculls de contes amb un molt

La nostra literatura infantil enguany està d'enhonorabona amb la reedició d'alguns títols catalans de ja fa algunes dècades

bon equilibri entre humor, enginy i tendresa marca de la casa; *Afortunadament* (Vintage), un clàssic de l'any 1964 de Remy Charlip, un divertit exercici literari on la bona o mala sort poden obrir nous camins; *En Tristany s'encongeix* (Blackie Books), de Florence Parry Heide i il·lustracions d'Edward Gorey, un retrat metafòric de la infància, i *Els tres mussolets* (Kalandraka), de Martin Waddell i il·lustrat per Patrick Benson, petita història de l'any 1992, convertida ja en un clàssic on els infants podran veure reflectides les seves pors i angixes de la relació maternofilial.

Una mostra de la maduresa de la nostra literatura són els diferents llibres que emmarquen la literatura infantil a nivell teòric. Estem parlant de quatre títols de fons d'armari com són *El món de Michael Ende: vida, obra i antroposofia* (Pagès Editors, 2017), de Josep Francesc Delgado i Premi Sant Miquel d'Engolasters d'Assaig Literari a la XXXIX Nit Literària Andorrana, 2016; *La literatura a l'educació infantil* (Rosa Sensat, col·lecció Temes d'Infància, 2017), de les membres del GRETEL de la UAB Cristina Corroero i Neus Real, una obra necessària que glossa tot allò que necessitem saber sobre la literatura a les primeres edats; *Llegim? Com fer lectors entusiastes* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2017), de Joan Portell, i *La hora del cuento en la biblioteca* (UOC, 2017), de Joan de Boer.

6 CALAIX DE SASTRE

Aquest moviment a l'entorn de la LIJ també ha fet afuar l'enginy portant a bon port propostes innovadores, com ja vam comentar a l'*Anuario Iberoamericano sobre el libro Infantil i Juvenil* editat per la Fundació SM (https://es.literaturasm.com/sites/default/files/documentos/181763_anuario_lij.pdf). Són propostes dutes a terme per autèntics creients de l'àlbum il·lustrat que aguditzen l'enginy a la recerca de camins encara per explorar que apropin els llibres i la lectura als petits lectors. Ens estem referint a alguns segells o persones que, com quixots, s'entesten a vèncer autèntics fòrums d'opinió de negativitat: que els nens d'ara no llegeixen, que els mòbils (abans la televisió) els embadoquen, que davant les noves tecnologies no podem lluitar, que els mestres són els primers a no llegir, que davant la socialització del llibre no es pot fer res, que els pares prefereixen gastar-se els pocs estalvis que tenen en una hamburguesa abans que en un llibre de cost similar, etc. I tot això sense fer efecte en els esgarriacries que van vaticinar la desaparició del paper davant l'arribada del digital!

I poso com a exemple d'aquests personatges cervantins Montserrat Marcet, llibretera d'origen que com un camaleó observa i s'adapta als nous canvis: «Si hi ha un concepte que crec que defineix aquests darrers anys és el de recomposició. Les llibreries convencionals van desapareixent i el nou model, que abasta un estil més dinàmic, de pont entre els llibres i els seus lectors, amb activitats de contagi de la passió lectora, es va imposant. Han tancat moltes llibreries en aquests dos anys, però també n'han obert d'altres clarament partidàries d'aquest nou concepte. La LIJ segueix sent un camp fèrtil tant a nivell de bona producció com de destinataris interessats, però

Aquest moviment a l'entorn de la LIJ també ha fet afuar l'enginy portant a bon port propostes innovadores

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

requereix professionalització, esforç i entusiasme. Seleccionar el gra de la palla, el bo del dolent requereix temps i dedicació amorosa».

Jo soc fidel escuder de la gent que atrapa horitzons impossibles, que proposa abans que suposa, que creu, sense cap tipus de dubte, que un nen no lector és un fracàs de tota la societat i no dels avatars que l'atzar li ha deparat. Per això és molt digne d'elogi gent com Montse Marcet que, al capdavant d'un projecte com és *Lectors, al tren!*, ha obert un espai d'intercanvi, dinamització i fins i tot venda de llibres infantils. És una forma diferent d'acostar la lectura i totes les seves derivades als infants ja sigui a partir de les seves ja famoses maletes o d'altres elements de dinamització, una llibreria que ara anomenaríem 2.0.

I en aquesta barca també podem citar Marta Roig que, juntament amb la bibliotecària Júlia Baena, i els seus «Laboratoris: activitats de lectura i experimentació creativa», s'ha convertit en una autèntica dinamitzadora i assessora, que faria aixecar de la cadira els ni-nis més recalcitrants. O Marta Ardite, que desenvolupa sota el nom d'*Illustrarium*, una galeria d'art especialitzada en il·lustració contemporània, en què posa el focus en aquells artistes que treballen en el món de l'àlbum il·lustrat. I és que si algú pensava que tot estava inventat en el món de la literatura, només cal veure com ací i allà, ara i adés, van apareixent nous professionals que omplen espais, generen i dinamitzen la lectura més enllà del món en el qual havia estat enclaustrada.

Per acabar, aquestes iniciatives el passat mes de març de 2017 naixia *Namaka*, una nova revista per a infants en català que va veure la llum a Mataró i que vol oferir, segons paraules de les mateixes fundadores, «un producte alternatiu, allunyat de les revistes més comercials; que els nens i nenes s'ho passin bé llegint». Que els vents us siguin favorables.

I, com a *bonus track*, no voldria acabar sense llançar una idea que fa algun temps que em volta pel cap: tota revolució necessita els seus elements en forma de proclames, estètica i d'altres que la identifiquin. El nou canvi de paradigma que estem vivint la societat actual, derivada de la crisi, ens fan pensar que estem immersos en una revolució profunda en la qual la literatura infantil, i especialment l'àlbum il·lustrat s'està convertint en exemple i imatge d'aquesta. I si no, com és que en espais que fa alguns anys semblaven que no li eren propis ara hi ha venda i exposició d'àlbums il·lustrats? Com és que s'ha trencat el sostre de vidre que limitava l'àlbum a una edat de lectors determinada just en aquest moment? Si tots ens hi posem, potser el nou llenguatge visual que suposa l'àlbum il·lustrat esdevindrà icona del moment que estem vivint. Això sí, al darrere també hi ha d'haver un pla de país, amb totes les parts implicades, pel foment i difusió de la lectura, amb pressupost i compromís ferm de tothom. Ens ho mereixem!

**Tota revolució
necessita els seus
elements en forma
de proclames,
estètica i d'altres
que la identifiquin**

Disponible a:

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori>

Portell Rifà, Joan. «Panorama del llibre infantil i juvenil a Catalunya (2016-2017)». *Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura*, vol. 5 (2018), p. 38-50.

<https://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori/article/view/338463>

Llicència Creative Commons

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada
(by-nc-nd): No es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Biblioteconomia
i Documentació

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

ANUARI DE L'OBSERVATORI DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA 2018

Editors

Lluís Agustí
Maite Comalat

